

OPEN BRIEF AAN PATRICK LOOBUYCK EN DE PLEITBEZORGERS VAN "LEF"

Beste Patrick Loobuyck,

Een groot aantal van mijn leerlingen uit het laatste jaar van het algemeen secundair onderwijs schijnt, wanneer ik ernaar vraag, amper nog iets te weten over godsdienstoorlogen ten tijde van Reformatie en Contrareformatie. Als ik analoog met jou redeneer – zoals het boompje dat je opzet over de kennis van leerlingen aangaande godsdienst (zie verder) –, dan zou ik kunnen besluiten dat mijn collega's leerkrachten geschiedenis mijn leerlingen hebben misleid. Mijn collega's hebben dan blijkbaar niet of nauwelijks gesproken over de duistere kanten van de periode die de Nieuwe Tijd inluidt. Onzin natuurlijk. Mijn collega's hebben het vanzelfsprekend daarover gehad. En ook de leerplannen voor het vak geschiedenis valt niets te verwijten: de periode van de Reformatie komt aan bod.

Ik kan enkele voor de hand liggende hypothesen formuleren over de redenen waarom mijn leerlingen sommige lesinhouden moeilijk onthouden, maar ik zou het eerder willen hebben over de vaak eigenaardige denkkronkels die je maakt, Patrick, om jouw voorstel voor een vak LEF ("levensbeschouwing, ethiek, burgerschap en filosofie") opnieuw te promoten.

Je schreef naar aanleiding van de publicatie van *Bloedboek*, de nieuwe roman van Dimitri Verhulst en een hervertelling van de eerste Bijbelboeken, een opiniestuk over het godsdienstonderwijs (website van Knack, 7-8 november 2015). De titel van dit stuk maakte jouw basisstelling al meteen duidelijk: *Jongeren worden in het onderwijs op levensbeschouwelijk vlak misleid*. Je schrijft:

Wat opvalt, bijvoorbeeld bij de sappige uiteenzetting van Dimitri Verhulst [over Bloedboek] op Eén bij Van Gils en Gasten is dat de mensen rondom hem zo verbaasd reageren. In een land dat zo doordrongen is van godsdienstonderwijs blijkt niemand te weten wat er eigenlijk in de eerste boeken van de bijbel staat. Over de rest van de bijbel maak ik me ook weinig illusies.

Je sluit je vervolgens opvallend gemakkelijk en kritiekloos aan bij de analyse die Verhulst maakt over deze onwetendheid (hoewel je een nuance aanbrengt):

"De leraren hebben ons misleid", zo stelt Verhulst. En hij heeft voor de helft gelijk: jongeren worden op levensbeschouwelijk vlak in ons onderwijs inderdaad misleid – maar dat is niet zozeer de schuld van de leerkrachten maar van de handboeken, de leerplannen, én van de overheid die weigert om rond levensbeschouwelijke geletterdheid eindtermen te formuleren. Wie even tijd neemt om de handboeken rooms-katholieke godsdienst te bekijken bijvoorbeeld, ziet al snel dat religie en met name het christendom er zeer gefilterd wordt gepresenteerd. Enkel de positieve kanten worden belicht, maar dat godsdienst ook tot intolerantie en oorlog kan leiden, menselijke vrijheid kan fnuiken, op erg gespannen voet staat met de huidige wetenschappelijke bevindingen, gendergelijkheid miskent, onderdrukkend kan zijn, etc., het wordt allemaal nauwelijks of niet gethematiseerd.

Wel, Patrick, je slaat de bal mis. De werkelijkheid is anders. Bovendien sluimeren in jouw kritiek al niet-neutrale definities van godsdienst. Je schrijft bijvoorbeeld dat godsdienst "op erg gespannen

voet staat met de huidige wetenschappelijke bevindingen." Dan ga je er al van uit dat wetenschap en godsdienst dezelfde bekommernissen hebben, of dan laat je een bepaalde opvatting over godsdienst (met name een fundamentalistische) concurreren met de moderne wetenschap. Maar die opvatting is niet de enig mogelijke, wel integendeel. De Belgische katholieke priester Georges Lemaître (1894-1966), bijvoorbeeld, verduidelijkt dat wetenschap en geloof gerust naast elkaar kunnen bestaan, precies omdat ze de werkelijkheid op een andere manier benaderen. De filosofische vraag naar wat "heilzaam" is voor het menselijk leven volgens de evangeliën (en de taalkundige vraag hoe die opvatting dan op verschillende manieren wordt uitgedrukt) is anders dan de wetenschappelijke vraag naar, bijvoorbeeld, het ontstaan van het heelal – Lemaître, gekend als een eminente fysicus, is trouwens de grondlegger van de oerknalhypothese. Enkele citaten van deze priester en wetenschapper (uit een artikel van Joseph R. Laracy; <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?recnum=8847>):

*Should a priest reject relativity because it contains no authoritative exposition on the doctrine of the Trinity? **Once you realize that the Bible does not purport to be a textbook of science, the old controversy between religion and science vanishes . . .** The doctrine of the Trinity is much more abstruse than anything in relativity or quantum mechanics; but, being necessary for salvation, the doctrine is stated in the Bible. If the theory of relativity had also been necessary for salvation, it would have been revealed to Saint Paul or to Moses . . . As a matter of fact neither Saint Paul nor Moses had the slightest idea of relativity.*

*The Christian researcher has to master and apply with sagacity the technique appropriate to his problem. His investigative means are the same as those of his non-believer colleague . . . **In a sense, the researcher makes an abstraction of his faith in his researches. He does this not because his faith could involve him in difficulties, but because it has directly nothing in common with his scientific activity.** After all, a Christian does not act differently from any non-believer as far as walking, or running, or swimming is concerned.*

***The writers of the Bible were illuminated more or less — some more than others — on the question of salvation. On other questions they were as wise or ignorant as their generation.** Hence it is utterly unimportant that errors in historic and scientific fact should be found in the Bible, especially if the errors related to events that were not directly observed by those who wrote about them . . . The idea that because they were right in their doctrine of immortality and salvation they must also be right on all other subjects, is simply the fallacy of people who have an incomplete understanding of why the Bible was given to us at all.*

Kortom, dit is een geloofsopvatting van waaruit er geen conflict ontstaat tussen geloof en wetenschap (zie bijvoorbeeld ook priester en jezuïet George Coyne hierover). Van iemand als jou Patrick, die pleit voor een zogezegd "neutrale" positie, zou je verwachten dat je alle kanten van de medaille over dit onderwerp toont, en niet zomaar poneert dat "godsdienst op erg gespannen voet staat met de huidige wetenschappelijke bevindingen." In nagenoeg ieder handboek godsdienst komt trouwens aan bod welke opvattingen over geloof leiden tot een conflict met de moderne wetenschap en welke niet. Je kan niet objectief genoeg zijn.

Objectiviteit is belangrijk. Je mag inderdaad van atheïstische, boeddhistische, christelijke of islamitische leerkrachten verwachten dat ze een gelijkaardig verhaal vertellen wanneer ze het christelijk geloof voorstellen vanuit het werk van pakweg Karl Rahner of James Alison – grote

katholieke theologen. Of vanuit het denken van Ignatius van Loyola, Franciscus van Assisi of Benedictus van Nursia. Vervolgens kun je de dialoog aangaan met andere levensbeschouwelijke perspectieven, met het fundamentalisme van Jerry Falwell bijvoorbeeld. En dan wordt het boeiend, want je stelt je leerlingen in staat om zich, vanuit hun eigen culturele achtergrond, te verhouden tot die levensbeschouwelijke perspectieven. Je stelt hen in staat om eigen opvattingen te ontwikkelen – die al dan niet geheel, gedeeltelijk of helemaal niet zullen overeenkomen met deze of gene aangebrachte lesinhoud. Ja, Patrick, het gaat dus in de lessen godsdienst al lang over wat jij zelf wil bereiken met het vak LEF: *"teaching about religion, not into religion."* Alleen claimen die lessen geen "neutraliteit", noch "goddelijkheid". Met een zogezegd "goddelijk" of "neutraal" perspectief valt immers niet te dialogeren. Dat is gewoon aan te nemen, zonder discussie, en is een vorm van indoctrinatie.

Wie neutraliteit claimt, maakt zichzelf en anderen iets wijs. Godsdienstleerkrachten maken wel degelijk een onderscheid tussen bijvoorbeeld het evangelisch-protestants fundamentalisme van iemand als Jerry Falwell enerzijds, en het historisch-kritisch geïnformeerde katholieke geloof van iemand als Georges Lemaître anderzijds. Of tussen een "conservatief" en "progressief"atholicisme. Of tussen boeddhisme en hindoeïsme. Enzovoort. Zij zijn daar telkens zo objectief mogelijk in. Maar ze steken tegelijk hun eigen uitgangspunten niet onder stoelen of banken. Ze willen de leerlingen niet wijsmaken dat ze "de waarheid" in pacht hebben. Wel willen ze de leerlingen laten zien – opnieuw naar best vermogen zo objectief mogelijk – welke waarheidsopvattingen er kunnen verschijnen vanuit bepaalde interpretatiekaders. En dat sommige van die opvattingen tot geweld, onderdrukking, vrouwenonvriendelijkheid, etc. leiden wordt ook niet weggemoffeld, noch door de leerkrachten, noch door de leerplannen.

Misschien wordt het tijd om af te stappen van een al te narcistische en absolutistische neutraliteitsclaim. En misschien wordt het tijd om, met een hernieuwde realiteitszin, niet langer windmolens te bevechten. Het vak godsdienst en zijn leerkrachten zijn niet jouw vijand, beste Patrick. Wij zijn jouw bondgenoot.

Erik Buys
Godsdienstleraar Sint-Jozefscollege, Aalst